

A Környezetvédelmi Adózás X. Világkonferenciája: vízgazdálkodás és éghajlatváltozás

Lisszabon, 2009. szeptember 23-25.

Idén Lisszabonban került sor a környezetvédelmi adózás soron következő, immár 10. világkonferenciájára.

A konferencia kiemelt témája a vízgazdálkodás és éghajlatváltozás összefüggése volt, de az előadások a környezetvédelmi adózás szinte valamennyi területét átfogták. A sok tucat prezentációból ízelítőül csak néhányat ismertetünk. Legtöbbjük vagy olyan speciális kérdéssel foglalkozott, vagy egy bizonyos téma olyan részletes megközelítését adta, melynek csak akkor vennénk hasznát, ha a szóban forgó adózás Magyarországon bevezetés előtt állna, s így szakmai munícióul szolgálhatna. Nem térünk ki a modellező előadásokra sem, lévén túl sok konkrét környezeti probléma ahhoz, hogy elméleti konstrukciókkal töltsük az időt.

A **vízgazdálkodás és mezőgazdaság** nem tartozik a Levegő Munkacsoport profiljába, ezért az e témakörbe tartozó előadásokkal nem foglalkozunk részletesen. Mindenesetre érdekes volt, ahogy a vízgazdálkodás és az éghajlatváltozás kérdését összekapcsolták. *Roberta Mann (University of Oregon)* összehasonlította a hagyományos és a megújuló energiatermelés vízigényét, és arra a következtetésre jutott, hogy az arra irányuló nagy igyekezetben, hogy a megújulókkal váltsuk fel a fosszilis energiákat, nem vesszük figyelembe, hogy a biomassza-termelés vízigénye igen magas, s így miközben megoldást találunk az egyik problémára, kiélezzük egy másikat – nevezetesen a vízhiányt.¹ A problémát súlyosbítja, hogy a megújuló energiák termeléséhez nyújtott támogatás jelentős mértékben a földhasználatra és a vízfelhasználásra „terelődik át”, annak növelésére ösztönöz. (A téma előadói főleg afrikaiak voltak, hiszen a vízhiány és a sivatagosodás elsősorban őket sújtja, de spanyol, ausztrál, amerikai és sok más ország résztvevői is foglalkoztak vele.)

Ezeken az éves konferenciákon **Kína** problémája **egyre nagyobb súllyal** van jelen, annak megfelelően, amilyen szerepet betölt a világgazdaságban, a nemzetközi kereskedelemben, a globális környezeti problémák kialakulásában és különösen az éghajlatváltozásban. Kínában igen kedvező fejlemények várhatók a környezetvédelmi adózás tekintetében. Ez nem kis mértékben *Kai Schlegelmilch*nek, a Német Zöld Költségvetés Egyesület (FÖS) elnökhelyettesének tudható be, aki a kínai kormány hivatalos környezetvédelmi tanácsadója (sőt, újabban már a vietnámié is), és hatással van az egész távol-keleti térség előnyös elmozdulására. Amilyen mértékben elfogadják a kínai vezetők, hogy az ökoadózás és a környezetvédelem hozzájárul versenyképességük javításához, olyan mértékben várható majd az intézkedések bevezetése; sokan arról beszélnek, hogy akár egy áttörés jellegű változás is történhet ezen a téren Kínában. Indiáról egy előadás szólt – de hát India a maga fejenkénti

¹ Ez a környezetpolitikából ismert tipikus *átterelődési* probléma: ha a szabályozás nem kielégítő, a környezetterhelés csak az adott, szabályozott területen csökken, máshol viszont – ahol van mód a helyettesítésre - növekedhet. Újabban Gyulai Iván mutatta ezt ki meggyőzően általában, és konkrétan a magyar gazdaságban az energiafelhasználás korlátozása kapcsán. (Gyulai: Az input-oldali szabályozás előnyei a hazai energia-felhasználásban. 2009, kézirat)

1,3 tonnás széndioxid-kibocsátásával csak huszad annyira terheli a környezetet, mint az Amerikai Egyesült Államok.

A **kelet-európai részvétel** kifejezetten **jelentéktelen** volt. Leginkább a csehek voltak jelen, továbbá egy orosz kutatóintézeti, egy szlovén és egy szlovák minisztériumi résztvevő, de még Belgrádból is eljött két egyetemi ember. Magyarországot négy, a kormányzattól független szakértő képviselte. (A 2007. évi müncheni világkonferencián² a Levegő Munkacsoport képviselőin kívül a magyar Pénzügyminisztérium munkatársa is jelen volt.)

Közgazdasági elemzések, szabályzók:

Figyelemre méltó elemzést tett le az asztalra az Európai Bizottság adóügyi főigazgatóságának két munkatársa, *Katri Kosonen* és *Gaetan Nicodéme*: a környezetpolitika gazdasági **eszköztárának hatékonyságát** elemezték.³ Fontosabb következtetések: a közvetlen fiskális eszközök hatékonyabbak, mint a csökkentett áfa-mértékek, azokon belül pedig az energia-adózás hatékonyabb, mint a támogatás vagy az adókedvezmények (mely utóbbiaknak magas a jóléti vesztesége). Emellett a fogyasztók esetében alkalmazott eszközök költséghatékonysága magasabb, mint a termelők esetében. Érdekes elméleti újdonságnak számít, hogy véleményük szerint az ún. „visszapattanó hatás”⁴ a támogatások megvonása esetén is érvényesül. (Az állítás logikája hasonló, mint a műszaki fejlődésnek az energia-felhasználásra gyakorolt hatása: a támogatás megvonása a hatékonyság növelésére készlet, az így előállított termékek ezért végső soron olcsóbbak vagy jobbak lesznek és nő irántuk a kereslet.)

Mint a témával foglalkozó előző konferenciákon is, az egyik központi kérdés a **környezetvédelmi adók jóléti hatása** volt (azaz hogyan befolyásolják a gazdaság növekedését, szerkezetét és a versenyképességet). *Henrik Hammar* azt bizonyította, hogy Svédországban a magas környezetvédelmi adók mellett is lehetséges a gyors gazdasági növekedés.

Több előadás foglalkozott, a **„szén-szivárgás”** (*carbon leakage*) problémájával (amikor a kibocsátók elkerülik az adózást úgy, hogy más országokba helyezik a tevékenységüket, ahol nem kell adózniuk). *Carolyn Fischer* (Resources for the Future) a határmenti kiigazítás (vagyis vámok kivetése azon országok termékeire, ahol nem adóztatják meg a szennyezést) és az adókedvezmények összefüggésében vizsgálta a kérdést. Három megoldás lehetséges: az import megadóztatása a határon, adó-visszatérítés az exportra a határon és adókedvezmény a hazai termelésre. Ezek mindegyike problémás a világkereskedelem liberalizálása szempontjából és más-más a gazdasági hatásuk. Mindegyik támogatja a hazai termelést, de egyik sem segíti elő a globális kibocsátás-csökkentést. Mint korábban a londoni konferencián⁵, itt is felmerült egy igen ötletes megoldás: a kínai termékek importjára energiaadót (vagy CO₂-adót) kell kivetni, de az így befolyt összeget vissza kell juttatni a kínai kormánynak(!).

² A müncheni világkonferenciáról szóló beszámoló:

http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/munchen_0711.pdf

³ Angol szóhasználat: *market based instruments*.

⁴ *Rebound effect*, más néven a *Jevons-paradoxon*.

⁵ Lásd erről: Kiss Károly: Zöld gazdaságpolitika – válság idején. Környezetvédelmi konferenciák

Londonban, 2009 július 15-18. http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/london-gbe_0908.pdf

Érdekes elméleti előadást tartott *Bart Defloor*, a ghenti egyetem kutatója a **„közrosszagról”** – mint a közjavak, közjók ellentétéről. Ismervén az 1 tonna széndioxidnak tulajdonított káros hatások mértékéről vallott igen eltérő nézeteket, kiinduló pontja a következő: milyen adópolitikai következményekkel jár, ha a közhivatalnok és az állampolgár véleménye ebben a kérdésben eltérő; mi lesz ennek a hatása az adóalapok előteremtésének költségére. A kérdés elméleti előzménye: Musgrave 1956-os munkája, melyben az ellenkező irányú torzulással foglalkozott: mivel a társadalompolitikusok többre becsülik a közjavakat, mint az állampolgárok, a közjavak kínálata magasabb az elvártnál, és ez nagyobb adóterhet jelent. Jelen esetben a „közrosszak” túlzottan nagy „kínálata” elleni kormányzati intézkedés szintén megemeli az adóalapok előteremtésének határköltségét, mert az állampolgár – mivel másképpen értékeli – olyan módon helyettesíti kieső fogyasztását, ami számára jóléti veszteséggel jár.

Francesco la Camera és *Aldo Ravazzi Douvan* (olasz környezetvédelmi minisztérium) arra hívja fel a figyelmet, hogy a **gazdasági növekedés** annullálja a éghajlatvédelmi intézkedések eredményét, és ezen csak az segíthet, ha az adott országok az emisszió-kereskedelmi rendszert alkalmazzák.⁶

Környezetvédők, környezetgazdászok régóta preferálják az **áfa környezetvédelmi célú differenciálását** – amelyre egyébként az EU-ban csak igen korlátozottak a lehetőségek. (A legkevésbé környezetkárosító termékeknél és szolgáltatásoknál, mint amilyenek az élelmiszerek vagy a közösségi közlekedés, általában már csökkentett áfát alkalmaznak, a gépjárműveknél pedig más adóféleségekkel differenciálnak.) Ezzel szemben *Frans Oosterhuis* (Amszterdami Szabadegyetem) azt állítja, hogy ezzel a módszerrel nem lehet elérni a kívánt eredményeket, mivel az olyan mellékhatások, mint a potyautasság és a visszapattanó hatás, csökkentik a költséghatékonyságot. Ezért merészen azt javasolja, hogy a áfa-reformnak akkor lesz a legnagyobb környezetvédő hatása, ha felszámolják a differenciálását. (Életre hívásának, a szegények támogatásának az oka már különben sem időszerű.)

A **szén-adózás egy szövetségi berendezkedésű államban**, mint amilyen Kanada, különös nehézségekkel jár: hogyan osszák meg és használják fel a bevételt a központ és a tagállam között és milyen szerepet játszon a központi kormány az adózás adminisztrálásában – mondta el *Tracy Snoddon* (*Wilfrid Laurier University*).

A főáramú közgazdaságtan gondolkodásának középpontjában a helyes szén-ár meghatározása áll, akár a kvótakereskedelem, akár a globálisan harmonizált adók alkalmazásáról van szó. *Aviel Verbruggen* (Antwerpeni Egyetem) szerint azonban a **globálisan uniformizált eszközök** arra a tévhitre épülnek, hogy a éghajlatváltozás jellege követeli azt meg, másrészt pedig a neoklasszikus közgazdaságtan költséghatékonysági paradigmája. Ő a globálisan uniformizált eszközök helyett a nemzeti szinten végrehajtott ökológiai adóreformoknak a híve.

⁶ A tavaly nyár eleje óta tartó válság miatti visszaesés összehasonlíthatatlanul több széndioxid-csökkenést hozott, mint az éghajlatvédelmi intézkedések. Ez elgondolkoztató!

Az energiaadók szociális hatása

A környezetvédelmi adózás döntő részben energia-adózást jelent, s ennek kapcsán gyakran visszatérő téma az energiaadók hatása a **társadalmi jövedelmkülönbségekre**: a gazdagabbak ugyan – a nagyobb energiafelhasználásuk miatt – többet fizetnek, de a szegényeket az intézkedés súlyosabban érinti (mivel energia-kiadásuk jövedelmük nagyobb részét teszi ki). A megoldás – mint ezt már oly sokszor hangsúlyozták – a szegényebb rétegek kompenzálása. Erről egyebek mellett *Karen Bubna-Litic (University of Technology, Sydney)* és *Nathalie J. Chalifour (University of Ottawa)* tartott előadást.

Emmanuel Combet (francia környezetvédelmi minisztérium) a **redisztributív hatást** háromféle adó-visszatérítési módszer szerint vizsgálta, a Franciaországban 2004-ben érvényesülő gyakorlatnak megfelelően (átalány-visszatérítés, a munkaerő-költségek csökkentése, adójóváírás). Következtetése: a hatás más és más lesz a nemzeti termékekre, a foglalkoztatásra és az alacsony jövedelműek fogyasztására, és politikai döntés kérdése, hogy melyiket alkalmazzák.

Klímastabilizálás:

Hangzott el előadás magáról az **éghajlatváltozásról** is. *Filipe Duarte Santos*, egy lisszaboni természettudós szerint már a múlté az a cél, hogy 2 Celsius foknál meg kell állítani a felmelegedést, mert egyébként ellenőrizhetetlenné válik. A folyamat olyan mértékben „önjáróvá”, önmagát megerősítővé, kumulatívává vált, hogy egyre kevésbé kontrollálható. Ennek megfelelően a éghajlatstabilizálás helyett az erőfeszítéseknek most már az **alkalmazkodásra** kell koncentrálniuk.⁷

Koppenhága közeledvén, és látván, hogy a kibocsátáscsökkentő kvótakereskedelmi rendszer nemzetközi kiterjesztése egyre illuzórikusabbá válik, az *Economist* cikkírója arra a következtetésre jutott, hogy a kvótakereskedelmi rendszerről nem kellene mint egyetlen alternatíváról beszélni; el kellene fogadni, hogy egyes országok a **széndioxid-adózás révén** igyekeznek éghajlatvédelmi kötelezettségeiknek eleget tenni.⁸ Pontosan ez volt a mondanivalója *David G. Duff* és *Shi-Ling Hsu (University of British Columbia)* előadásának. Érvelésük technikai oldala: a szén-adózás lehetőséget hagy más eszközök alkalmazására is.

Míg korábban egyértelmű volt az állásfoglalás a kvótakereskedelem javára, újabban megint viták folynak, hogy melyik az alkalmasabb klímastabilizálási eszköz: a **kvótakereskedelem vagy energia-adózás**. Ez nem csak Amerikában van így, Európában is felerősödött a vélemény, hogy az energia-adózást nem szabad elhanyagolni. (Ez volt a véleménya *Kai Schlegelmilch*nek is.)

Kanadai kutatók (*Brigitte Alepin, Francois Therriault* és *Julie Larocque*) hazájuk Koppenhágába vezető kanyargós útjáról tartottak előadást (*Canada's twisted path to*

⁷ Ezt a beláthatatlanul tragikus fejleményt már *James Lovelock* múlt nyári, a londoni *Rolling Stone* nevű internetes magazinnak adott hosszú nyilatkozata is előre vetítette. Miközben konferencia konferenciát követ, és az egész világ éghajlatvédelemről papol, 1990 óta (mely a kiotói megállapodás viszonyítási éve), világméretben 25%-kal nőtt a CO₂-kibocsátás. (*The Economist*, September 26th 2009, p. 18.)

⁸ *The Economist*, September 12th 2009, p. 52.

Copenhagen).⁹ A kudarc okait az alábbiakban látják: az amerikai álláspont hátrányosan befolyásolja Kanadát, az olajhomok nagy gazdasági jelentőségre tett szert, ha a kARBONT beárznák, az jelentős regionális különbségeket okozna és, alkotmányossági problémák jelentkeztek.

A klímastabilizálás összekötése a szegény országok megsegítésével:

Az **erdőirtás** – különösen az őserdőké – az éghajlatváltozás egyik legsúlyosabb oka, kiváltója. Az antropogén eredetű szén-dioxid jelentős részét (egy ötödét) az erdők megkötik, de irtásukkal ez az arány egyre csökken.¹⁰ A nemzetközi közösség mindedig tehetetlen volt a jelenséggel szemben, mert megakadályozása csak e szegény országok masszív támogatásával lenne lehetséges, s ez a támogatási készség hiányzott. Mára viszont a probléma (mind a felmelegedés, mind az erdőirtás) rendkívül kritikus méreteket öltött, a támogatás nem halogatható tovább. Ennek legújabb formája a REDD módszer (*Reducing Emissions from Deforestation and Degradation* – az erdők irtása és leromlása miatti kibocsátások csökkentése), s *Patricia Blazey* (*Macquarie University, Sidney*) e megoldás hatékonyságát elemezte.¹¹

Hasonló témával foglalkozott *Javier de Cendra de Larragán* (*Maastricht University*): fejleszteni kell a **programokhoz kötődő CO₂-csökkentési mechanizmusokat** (amilyen például a kiotói egyezményen belül működő tiszta fejlesztési mechanizmus, a CDM), melyek – például a lábjegyzetben leírt módon – összekötik a gazdag és a szegény országok érdekeit a klímastabilizálásban.

Amparo Grau (Universidad de Madrid) két ilyen további eszközt említ. Az egyik: a legszegényebb országok azt javasolták, hogy vezessenek be adót a nemzetközi légi forgalomra, valamint a nemzetközi hajózásra, és az ebből képzett alapokból finanszíroznák a szegény országok éghajlatvédelmi intézkedéseit. A másik javaslat Svájc-tól származik: minden fosszilis energia felhasználásából származó széndioxid-kibocsátást meg kell adóztatni, 2 USD/tonna CO₂ értékben. 1,5 tonna/fő értékig a kibocsátás adómentes, s az összeggel a fenti alap rendelkezik. Az adórátá a GDP növekedésével együtt nőne.

Megújuló energiák; zöld kiút a válságból

A sidney-i *Macquarie University* több kutatója is a megújuló energiákból termelt villanyáram elősegítésére szolgáló kétfajta megoldás, a **zöld igazolványok** (*green certificates*) és az **átvételi tarifák** (*feed-in tariffs*) működését értékelte. *Peter Gillies* és *Patricia Blazey* az átvételi tarifák előnyeit ecsetelték, kiemelve annak fontosságát,

⁹ Az önkritika és a magyarázkodás jogos, hiszen Kanada a kiotói vállalásával szemben 29%-kal növelte a kibocsátást! (The Economist, September 26th 2009, p. 18.)

¹⁰ Az esőerdők irtásának Brazíliában és Dél-Kelet-Ázsiában súlyos gazdasági-társadalmi okai vannak (a növekvő népesség termőföld-igénye, szegénység, a saját erőforrások kiaknázásának kényszere); de újabban a gazdag országok bioüzemanyagok iránti igénye is szerepet játszik.

¹¹ A REDD a szennyezési jogok piacának logikája szerint működik: ha nem csinál szárt, jól jár, megjutalmaznak. Brazília Novo Aripuana tartományában a családok havonta 28 dollárnak megfelelő összeget kapnak, ha az ellenőrzés során nincs híja az őserdőnek. A programot a kiotói rendszeren belül működő CDM hivatott finanszírozni: ha a gazdag országokban a CO₂-csökkentési kötelezettség eléggé szigorú, a kötelezettségvállalók a csökkentést olyan országokban fogják elvégezni, ahol a csökkentés határköltsége alacsony. (The Economist, September 26th 2009.)

hogy a kormánynak kötelező megújuló-energia termelési feladatokat kell meghatároznia. *Hope Ashiabor* ezzel szemben megkérdőjelezte, hogy vajon Ausztráliának is az európai gyakorlatban bevált átvételi tarifák rendszerét kellene átvennie.¹²

A konferencia foglalkozott azzal a rendkívül időszerű témával is, hogy van-e lehetőség a jelenlegi válságból való zöld kilábalásra. Tekintve, hogy az idei nyári londoni konferenciák egyik témája a „**zöld megújulás**” lehetősége volt, itt nem foglalkozunk vele részletesebben, csak utalunk a korábbi beszámoló 2. pontjára.¹³ *Kai Schlegelmilch* arra hívta el a figyelmet, hogy a legtöbb válságkezelő csomagban a környezetvédelmi szempontok súlya csekély, s valójában a hagyományos környezetszennyező tevékenységek részesülnek nagyobb támogatásban. Emellett azt is hangsúlyozta, hogy össze kellene kapcsolni a zöld államháztartási reformot és a zöld átmenet finanszírozását (pontosabban a zöld átmenetet környezetvédelmi adókkal kellene finanszírozni – mint ahogy ez néhány országban már meg is valósul).

Ökológiai adóreform:

Európa egyik legsúlyosabb problémájának ígérkezik a külső energiafüggőség. Emiatt, valamint a klímastabilizálás és a munkanélküliség enyhítése érdekében az **energiaadók** folyamatos növelésére és az **ökológiai adóreform** kiterjesztésére lenne szükség. A statisztikák viszont azt mutatják, hogy a környezetvédelmi adók aránya az elmúlt tíz évben nem nőtt (átlagosan változatlanul 6,7% az összes adóbevételben belül), az Európai Bizottság pedig folyamatosan nehézségekbe ütközik, ha a környezetvédelmi adóreform ügyét a közösségi politika szintjére akarja emelni. Arra az esetre, ha egy intézkedést nem támogat minden tagország, speciális intézményi megoldások szolgálnak: a megerősített együttműködés (*enhanced cooperation*) és a nyitott koordináció módszer (*open method of coordination*). Erről tartott előadást *Samuela Bassi*, *Marc Pallemmaerts* és *Patrick ten Brink* (*Institute for European Environmental Policy*).

Katri Kosonen az Európai Bizottság Adóügyi Főigazgatóságától az Eurostat alapján azt mutatta be, hogy a környezetvédelmi adók aránya csökkenő tendenciát mutat, s ezt mind az általános adóráták, mind az adóalapok terén végbemenő fejleményekkel magyarázza.

Érdekes **kanadai tapasztalatokról** számolt be *Kathryn Harrison* (*University of British Columbia*). Az észak-amerikai földrészen elsőként British Columbia vezette be 2008-ban a költségvetésileg bevétel-semleges szénadót. Ezzel szemben amikor ugyanabban az évben a szövetségi liberális párt választási propagandájának középpontjába állította a „zöld adóátváltást”, soha nem látott vereséget szenvedett, és azonnal le is tett e szándékáról. – A tanulságok levonása a kanadai politológusok dolga.

¹² Általános és érdekes tapasztalat, hogy a „tisztá” kapitalizmus csak Ausztráliában és Új-Zélandon működőképes; igaz ez az energiapiaci liberalizálásra, vagy a mezőgazdasági támogatások megvonására is. E két országgal szemben még az USA sem eléggé kapitalista.

¹³ Lásd erről: Kiss Károly: Zöld gazdaságpolitika – válság idején. Környezetvédelmi konferenciák Londonban, 2009 július 15-18. LMCs, web.

Közlekedés és környezet:

Nils Axel Braathen, az OECD környezetvédelmi adózási szakértője a **gépjárművek kibocsátott széndioxid-alapú adózásának** gyakorlatát mutatta be. 14 OECD-tagországban 16 ilyen adó használatos. 3 adót a gépjármű üzemanyag-hatékonysága, míg 13-at az egy megtett kilométerre jutó CO₂-kibocsátás alapján vetnek ki. Más bontásban: 9 adót egyszeri jelleggel, a jármű megvételekor vetnek ki, míg 7-et évente, attól téve függővé a jármű használatának engedélyezését.

Ausztrália karbonszennyezés-csökkentési rendszere (*Carbon Pollution Reduction Scheme*) elnevezésű programja 2011-ben fog életbe lépni és minden szektorra kiterjed majd. Ellentétben az EU emisszió-kereskedelmi rendszerével, a **kvótakereskedelmet a gépkocsi-használatra** is ki fogja terjeszteni. A rendszer az üzemanyagáron keresztül hat majd, és az üzemanyag-takarékos járművek cseréjére fog ösztönözni – fejtette ki *Anna Mortimore* (*Griffith University*).

Aldo Ravazzi (olasz környezetvédelmi minisztérium) nagy lelkesedéssel ismertette a **Velib-et**, a **párizsi nyilvános kerékpáros rendszert**. Ezt 2007-ben hozták létre, 980 megállója és 20 600 darabos kerékpárparkja van, és még tovább fejlesztik. 400 embernek ad munkát. A letét 150 euró; az első félórán nulla a bérleti díj, a másodikban 1, a harmadikban 2, a negyedikben 4 euró. Hasonló rendszert működtetnek Lyonban, Barcelónában, Rómában és az idei évtől Brüsszelben is. (Az Amszterdamban, Bordeaux-ban és Ferrarában kialakult biciklis rendszerek nem Velibek.)

A **magyar delegáció** négy tagot számlált: ketten a Levegő Munkacsoportot képviseltük, *Vörös Attila* és *Kövesdi István* a Közlekedéstudományi Intézetből jött. A két intézmény szakértői között folyó több mint egy éves, a közúti közlekedés társadalmi mérlegét elemző munka eredményeiről számoltunk be.

Új eszközök, megközelítések:

Michael Curley (*International Center for Environmental Finance*) egy olyan hosszú távra szóló, alacsony kamatozású **kötvény** bevezetését javasolta, amellyel a háztartások energia-takarékossági, légszennyezés-csökkentési, a vízfelhasználást mérséklő vagy egyéb környezetvédelmi célzatú beruházásait finanszírozni tudják.

Az éghajlatváltozás kapcsán – de a környezetterhelés más vonatkozásában is – az eszközök tekintetében az ár vagy a mennyiség általi szabályozás között döntünk. *Timo Goeschl* (Heidelbergi Egyetem) felveti a **belső, morális ösztönzés** kérdését is; nem mint az előző kettő alternatíváját, hanem kiegészítésként. Következtetése: az ár (vagy adó) általi szabályozás mellett az erkölcsi ösztönzés eljelentéktelenedik, de a normák általi szabályozás neutrálisan hat az erkölcsi szabályozásra (azaz ez esetben alkalmazható).

Mona L. Hymel (*University of Arizona*) javaslatot dolgozott ki a **vízkvóta rendszer** bevezetésére az USA-ban az Ausztráliában már működő modell mintájára.

Matthew Haigh (Aarhusi Egyetem) a **derivatíva-kereskedelem és a éghajlatvédelem** kérdését próbálta összekötni. Vizsgálatai szerint a klímaproblémák

nem jutnak el a pénzpiacok menedzsereihez, ugyanakkor – és ennek megfelelően – a befektetők alábecsülik a klímastabilizálási befektetésekben rejlő kockázatokat.

Jogosan vetette fel *Fredrik Hedenus, Kristina Mohlin és Stefan Wirsenius (Chalmers University)* azt a kérdést, hogy miközben a mezőgazdaság az üvegházhatású gázok 25-30%-ának a kibocsátásáért felelős, a klímapolitika alól mindaddig mentesítve van. Javaslatuk: **az üvegházhatású gázok kibocsátásával arányos adók kivetése az állati eredetű élelmiszerekre.** Számításaik szerint ha az EU-ban az állati termékekre 60 euró/tonna CO₂-egyenértékes adót vetnek ki, kb. 30 millió tonnával fog csökkenni a kibocsátás, s ez a hatás meghétszereződik (!), ha az így felszabaduló földeken biomassa-energiát¹⁴ állítanak elő, és azzal erőművi szénét váltanak ki.

Amerikai fejlemények:

Négy amerikai előadó is bizakodva értékelte a Bush-korszak utáni fejleményeket. *Mona L. Hymel (University of Arizona)* Obama zöld választási ígéreteit méltatta. *Bruce W. Mc Clain (Cleveland State University)* szerint ugrásszerű változások történtek az amerikai adótörvényekben, minden területen elősegítve a környezettudatos magatartást és gazdálkodást. *Janet E. Milne (Vermont Law School)* az amerikai „ösztönző csomagban” (*stimulus package*) fellelhető, klímastabilizálásra ösztönző adókedvezményekért lelkesedett. (Amely ösztönző csomagról már többen megállapították, hogy a hagyományos, környezetkárosító tevékenységeket sokkal nagyobb mértékben ösztönzi, mint a környezet védelmét.) *Rahmat O. Tavallali* az Obama-adminisztráció hosszú távú kvóta-kereskedelmi terveit ismertette, miszerint 2050-re 80%-kal csökkentik a széndioxid-kibocsátást, és a kvótákat 100%-ig aukciókon fogják kiosztani.

Világkereskedelem és környezetvédelem:

A környezetvédelmi intézkedések általában versenyképességi aggályokat keltenek a vállalati szektorban. Ezek elhárítására számtalan eszköz létezik: határmenti adókiigazítás, vámok, a technológia támogatása, az inkonzisztens politikát folytató országokból származó import szabályozása stb. A szennyezési jogok ingyenes kiosztása is ezek közé tartozik, és – nem egészen váratlanul – a Kereskedelmi Világszervezet, a WTO ezt a gyakorlatot a versenyfeltételek torzításának tekinti, amint azt *Keith Kendall (La Trobe University, Ausztrália)* kifejtette... Micsoda váratlan fejlemények! A WTO mindaddig a környezetvédő országokat sújtotta az egyenlő versenyfeltételek megőrzésére irányuló politikájával; és most – teljesen szándékolatlanul – a környezetvédők egyik legfontosabb követelményének szószólója lett!

¹⁴ „lignocellulosic crops”

Carol Gí Ghiollarnáth (Maastrichti Egyetem) – szintén a WTO-val foglalkozva – azt mutatta be, hogy a nemzetközi kereskedelem szabályozása egyes esetekben nem fogadja el a megújuló energiák termelésének ösztönzésére adott adókedvezményeket (a versenyfeltételeket sértőnek tartva azokat).¹⁵

Ausztriai aktivitás:

Osztrák kutatók és egyetemi oktatók az alábbi témákról tartottak előadást:

- *Claudia Kettner*: Az EU kibocsátás-kereskedelmi rendszere: az első évek, különös tekintettel az ár volatilitására¹⁶
- *Daniela Kletzan-Slamanig*: Környezetvédelmi adóreform Ausztria részére – a gazdasági és szennyezés-kibocsátási hatások
- *Kurt Kraena*: A technológiai és életmódbeli változások szerepe és a széndioxid-adó a háztartások energiakeresletének meghatározásában
- *Stefan Speck*: A környezetvédelmi adóreform visszatekintésben és jövőben szerepe az emisszió-kereskedelemmel összefüggésben

Urbanizáció és a környezet:

Az amerikai nagyvárosokban végbemenő gettósodást és szlömösödést részben a magas ingatlanadók okozzák – állította *Larry Kreiser* és mások (*Cleveland State University*). Ugyanez a körülmény fokozza az agglomerizálódást is.

Budapest, 2009. szeptember 30.

Kiss Károly
a Levegő Munkacsoport Szakértői Testületének elnöke

Lukács András
a Levegő Munkacsoport elnöke

¹⁵ Ezek az esetek döbbenetesek, ahhoz hasonlóan, ahogy időnként az Európai Bíróság – minden környezetvédelmi érzékenységet nélkülözve – csupán formáljogi szempontokat figyelembe véve hozza a döntéseit... És természetesen a jóléti közgazdaságtan azon alaptételét is figyelmen kívül hagyják, hogy a kínálat nagyobb lesz a társadalmi-gazdasági optimumnál, ha az okozott környezeti kárt nem internalizálják; az államnak tehát be kell avatkoznia, és az egyéni határköltés helyett a társadalmi határköltést kell figyelembe venni.

¹⁶ változékonyság, nagymértékű kilengés